

priopćenja

NOVOPRONAĐENI GLAGOLJSKI RUKOPIS U FRANJEVAČKOM SAMOSTANU NA TRSATU

Darko DEKOVIĆ, Rijeka

U travnju 1985. iz knjižnice franjevačkog samostana na Trsatu prenesena je u samostansku riznicu zajedno s nekoliko drugih i knjižica „ISPRAVNIK za jereji ispovidnici i za pokornik” (sig M. v 10b). To je prijevod Polancova Ispravnika (Direktorija), koji je Budinić izdao latinicom 1582, a Rafael Levaković tiskao glagoljicom u tiskari Kongregacije de Propaganda fide u Rimu 1635.

„ISPRAVNIK...” je uvezan u dvostruko presavijen pergamentni list nekog kodeksa, s obje je strane pisan uglastom knjižnom goticom smeđim slovima i s crvenim inicijalima.

Prilikom uvezivanja umetnuta su u knjižicu tri prazna lista, dva na početku i jedan na kraju knjige. Njih i unutarnje stranice korica vlasnici knjižice ispunili su različitim tekstovima, najčešće glagoljičkim.

Zapisi teku ovim redom:

RECTO STRANICA PREDNJIH KORICA

Naziru se tri reda nečitkog glagoljičkog brzopisa, vjerojatno naslov knjige.

VERSO STRANICA PREDNJIH KORICA

Pri vrhu je arapskim brojevima napisana stara signatura:

5902. 24. e. 18.

Na sredini je napisan latinički tekst u dva retka:

Sagrada Zrique miragnsche / godista g(ospod)na 1497.

Pri dnu je također latinički zapis u dva retka:

1712 Di 3^a al giorno di .S. Biasio /
1712

1. LIST RECTO

Pri vrhu je latinički tekst pisan u tri retka:

Die 9 May 1690 / recognitus in Sacra Visita /
personali

zatim slijedi glagoljički tekst:

ovo [e] libra do(n ...)

Ovo je libar don Mike
LJUrbanovića iz Punte
Pašmana

Pisah ja isti gori imenov
ani na .G.(4) marča .Č.ö.ĩ.A.(1711)

Pri dnu je ponovno latinički tekst:

Il libro di me Rev. don Nicollo Gliuba
novich di Ponta Pasmano pugno
proprio 1711.

1. LIST VERSO

Pri vrhu je latinički tekst:

1699. A(nno) d(omin)i 29 magio

zatim se nastavlja glagoljicom:

God pokojnoga Šime brata
na .I.Z.(29) maja .Č.h.P.Z.(1699)

God pokoinoga oca na .D.(5)
otubra .Č.ö.ĩ.V.(1713)

God pokojne Stoe na .J.(30) luê
.Č.ö.I. (1720)

God pok(oj)n(o)ga don JURE Ljubanović
a na .ĩ.A.(11) luê .Č.ö.K.(1740)

God pok(oj)n(o)ga Ante Ljubanovića
na .Ž.(7) setembra .Č.ö.K.D.(1745)

God pok(oj)n(o)ga Vicenca Zmaevića
arki b(i)sk(u)pa od Zadra. Har
vata od Perasta. na .ĩ.A.(11)
setembra. Tad priminu a poko-
pan bi sprovodim velikim
na .ĩ.V.(13) ist(o)ga u B(la)ž(e)ne Gospe
na kaštelu .Č.ö.K.D.(1745)

2. LIST RECTO

Pri vrhu je glagoljički zapis:

Ovo je libar don Grge Zoića
iz Punte Pašmana

Ispod toga su latinicom napisane dvije kratice:

Sa(cris?)tia Ma(riana?):

zatim slijedi glagoljicom:

God pokojnoga don Grge Zoića
na .A.(1) aprila .Č.ö.Z.(1709)

God pok(o)ine Jerke Ljubanovića
matere po n(e)ga pisanoi' Ante
starica od .R.(100) i već godin
na .J.(30) o setembra .Č.ö.K.D.(1745)

otubra

2. LIST VERSO

Karst(ih) Ante Ljubanovića
godišta g(ospod)inova .Č.o.B.(1702) na
.I.V.(23) agusta

Karst(ih) Ive sina istoga An
te na .Č.ö.I.V.(1723) na .i.(10) otub
ra

Isti bi krizman na .Č.ö.J.(1730) na .I.E.(26) zunê
u crikvi s(ve)t(o)ga Mi(h)ovića u Pakoštani
kum ee bia g(ospod)in Toma Frančeski od
Zadra

.Č.o.L.D.(1755)

God pokojenoga don Mike Ljubanovi
ća moga strica na .3.(8) agusta
.Č.ö.M.Z.(1769) na .i.A.(11) nove bmra
god pokojenoga Marka bra
ta na .i.A.(11) nove(m)bra

Na dnu stranice latiničkim je slovima dodano:

Questo libro di me Matia
Kostera da Pasmano 1826.

Iza ova dva lista slijedi naslovna stranica ISPRAVNIKA. Na koncu knjige također je prazan list, na kojemu je naknadno napisano:

ZADNJI LIST RECTO

Glagoljicom:
ovo je lib(ar ...)

ZADNJI LIST VERSO

Latinički teško čitljiv tekst od četiri retka:
fiorino 23 i po / girgha jutrichia u mene /
..... ichio / sign na 4 luja 1833

UNUTARNJA STRANA STRAŽNJIH KORICA

Glagoljicom pisani tekst nagrižen je crvima:
.Č. [D.?.] Z.(17?9) na .i.3.(18) m[aja ?]
: Karast Osipa sina Ma
rka Ljubanov(ića)

Najstariji poznati vlasnik knjižice bio je don Grga Zoić, za kojega u kronici župe Pašman piše da je pašmanski župnik od 1686. do 1689, te da je od 1683. do 1693. kapelan Pašmana, a 1697. viceparok Tinja¹, dok u godaru župe Pašman iz godine 1816. piše da je umro 2. IX. 1690. Po zapisu u spomenutom ISPRAVNIKU Zoić je umro tek 1. III. 1709. On je u ISPRAVNIK upisao jednu latinsku bilješku latinicom i jednu hrvatsku glagoljicom (označene su brojem 1), a možda i gdje koju od rečenica za koje se ne može utvrditi pisac i vrijeme nastanka.

¹ Ljetopis župe Pašman, str. 25.

Drugi poznati vlasnik trsatskog ISPRAVNIKA bio je župnik Pakoššana don Miko Ljubanović. U kronici župe Pašman (str. 17) o njemu stoji nekoliko podataka koji se međusobno ne slažu, npr.: da je 1704. žakan, zatim da je 1707. do 1737. svećenik, 1730. da je župnik Pakoššana, te da je 8. kolovoza 1750. umro u Pakoššanima u 41. godini života. Uvidom u glagoljicom pisani godar s početka XVIII. stoljeća² utvrdio sam da je podatak o smrti Mike Ljubanovića prepisan iz njega, ali pogrešno. Tamo, naime, među godovima umrlih 8. kolovoza piše: „Poš(tova)ni Gos(podin) D(on) Miko LJUBanović parok / od pakoštani isluži na istom se / lu godić .K.A.(41)”. Što znači da je u Pakoššanima bio župnikom od 1709. do 1750.

U našem primjerku ISPRAVNIKA don Miko Ljubanović napisao je većinu bilježaka (označene brojem 2). Osim tri latiničke rečenice sve je drugo napisao glagoljicom, a govori o godovima smrti svojih rođaka. To su:

– brat Šime Ljubanović	(umro 29. V. 1699).
– otac Andrija	(umro 5. X. 1713)
– Stoja	(umrla 30. VII. 1720)
– pašmanski župnik don Jure Ljubanović	(umro 11. VII. 1740)
– Ante Ljubanović	(umro 7. IX. 1745)
– zadarski nadbiskup Vicko Zmajević	(umro 11. IX. 1745)
– Jerka Ljubanović	(umrla 30. IX. 1745. u dobi od preko 100 godina).

Napisao je nekoliko podataka o krštenjima što ih je obavljao:

– Ante Ljubanović	kršten 13. VIII. 1702.
– Ivo Ljubanović, sin Antin
krizman u crkvi sv. Mihovila u Pakoššanima	kršten 10. X. 1723, a
26. VI. 1730.
- Kum mu je Toma Frančeski iz Zadra.

Zanimljiv je Mikov poduži zapis o smrti zadarskog nadbiskupa Vicka Zmajevića (1670–1745), utemeljitelja glagoljaškog sjemeništa u Zadru, s opisom sprovednih svečanosti. Miko Ljubanović zove ga „Harvatom od Perasta”. Vicko Zmajević, naime, bio je nećak Andrije Zmajevića (1624–1694), nadbiskupa barskoga, kojega neki povjesničari srpske književnosti³ smatraju najvećim piscem srpskog baroka. Obojica su iz ugledne hrvatske obitelji iz Perasta u Boki Kotorskoj, odakle potječu još neki hrvatski pisci, kao Ivan Antun Nenadić, Krsto Mazarović, Juraj Ban i drugi.

Slijedeći vlasnik ISPRAVNIKA bio je Nikin nećak, vjerojatno pašmanski župnik, kojemu ne znamo ime. To je vidljivo iz zapisa na 2. listu verso: „Č.o.L.D.(1755) God pokojenoga don Mike Ljubanovi / ća, mojega strica na .3.(8) agusta”.

I Nikin je nećak na praznim dijelovima knjižice nastavio pisati obiteljski godar (tekst označen brojem 3). Pošto je upisao smrt svoga strica, bilježi god smrti svoga brata Marka Ljubanovića (umro 11. prosinca 1769) i krštenje Josipa, Markova sina, obavljeno 18. svibnja 1779.

2. Godar se čuva u župnom uredu u Pašmanu.

3. Npr. Milorad PAVIĆ, *Istorija srpske književnosti baroknog doba (XVII i XVIII vek)*, Beograd, 1970, passim.

Četvrti poznati vlasnik knjižice bio je Matija Kuštera, koji je 1826. svoje ime upisao na talijanski način KOSTERA. To je pašmansko prezime, pa pretpostavljam da je i Matija bio s Pašmana. U ljetopisu župe Pašman nema njegova imena. Možda je bio svećenik, ali u nekom od okolnih mjesta. Mogao bi biti njegov i hrvatskolatinički zapis iz 1833. na zadnjem listu verso, označen brojem 5; to je ujedno i najmlađi tekst koji se može datirati.

Iz navedenoga vidljivo je slijedeće:

1. Trsatski primjerak Levakovićeve knjižice „ISPRAVNIK za jerei i ispovidnici ...” iz 1635. bio je u vlasništvu, pojedinih pašmanskih i pakoštanskih župnika od 1690. do 1826. ili 1833. (staleška pripadnost posljednjeg vlasnika ne može se sa sigurnošću odrediti).

Vlasnici koje je moguće utvrditi jesu:

- don Grga Zoić, pašmanski župnik; posjeduje knjigu 1690. i vjerojatno do 1709;
- don Miko Ljubanović, župnik Pakošтана, a rodom iz Pašmana, posjeduje knjigu od 4. III. 1711. vjerojatno do smrti 3. VIII. 1755;
- nećak don Mike Ljubanovića, po svoj prilici pašmanski župnik, prezimenom također Ljubanović; vlasnik je knjižice od 1755. do 1769, a možda i poslije;
- Matija Kuštera posjeduje knjižicu 1826;
- za godinu 1833. ne može se pouzdano reći kome knjiga pripada, a nešto poslije već je u vlasništvu knjižnice trsatskog samostana, što dokazuje stara signatura.

2. Vlasnici knjižice bili su popovi glagoljaši, a koristili su se i latinicom. Jezik im je hrvatski, latinski i talijanski.

3. Na praznim listovima ISPRAVNIKA oni su bilježili razne podatke o zbijanjima u svojim župama ili pisali godove svojih obitelji i prijatelja.

